

# OPVOEDING EN ONDERWIJS

Is het onderwijs in de Wiskunde een noodeloze kwelling voor onze leerlingen? \*

Ik mag wel beginnen met U excuus te vragen over de keuze van mijn onderwerp. Zoals U uit de convocatie hebt gelezen, wilde ik vanavond eens met U spreken over de wiskunde. En nu staat die wiskunde, speciaal bij ouders van H.B.S.-leerlingen, in een heel slecht blaadje. Telkens ervaren deze, dat hun kinderen er heel wat gemakkelijker zouden komen, als de wiskunde er maar niet was.

Uren en uren wordt daaraan gewerkt; heel wat zuchten worden geslaakt en vele tranen geplengd. Het huishouden is in de war, als de som niet gevonden wordt en het eind van het lied is nog het treurigst... het volgende rapport vermeldt een onvoldoende voor algebra of meetkunde, dan wel voor beide.

Ik kan me best voorstellen, dat U na deze ervaring ertoe komt het vak, dat U kind zooveel moeite en verdriet veroorzaakt, te verfoeien.

En toch lijkt het me niet ondienstig, dat we er vanavond eens over praten.

Ten eerste om het U eens te kunnen zeggen, dat ook wij (wiskunde-leeraren) heel goed erin kunnen komen, dat het voor onze leerlingen moeilijk is om te voldoen aan de eischen, die het wiskunde-onderwijs aan hen stelt. Wijzelf ondervinden die moeilijkheid dagelijks aan den lijve. Elke onvoldoende, die we op het rapport neerschrijven, betekent teleurstelling en dikwijls verdriet voor leerling en ouders.

Het is heus geen aangename taak, waarvoor we bij elk rapport gesteld worden.

En als we dan tegenwoordig zijn bij het uitdelen van de rapporten in de klasse, en bij enkele penters de tranen in de oogen zien komen, als ze ontdekken, dat hun angstig vermoeden juist blijkt te zijn geweest: „Wiskunde onvoldoende!” dan zouden we voor een lief ding wenschen, dat we dien aardigen leerling, die zoo hard werkt, eens konden blij maken met een goed cijfer.

Vervolgens wilde ik U wijzen op de betekenis van het beoefenen van wiskunde, ook al blijft het gewenschte resultaat op het rapport achterwege. We werken niet voor een cijfer! Dat tracht ik mijn leerlingen steeds weer bij te brengen.

U zult het hoop ik allen met mij eens zijn, dat dit alleen maar zien op het succes een gansch verkeerde levenshouding is.

We hebben er ook onder onze leerlingen, die hun ziel verkoopen voor een mooi cijfer. Ik kan U wel zeggen, dat dezulken mijn vrienden niet zijn. En dat worden ze zoo bij gelegenheid in de klasse wel gewaar! Een „Strober” is een gevaar voor zijn klasse: hij maakt school. Het is dus zaak hem zoo gauw mogelijk te ontmaskeren, om hem hierdoor zijn groeiend gezag onder zijn medeleerlingen te ontnemen.

Maar, zult U zeggen: een leerling, met mooie cijfers voor wiskunde, is toch niet altijd een Strober. Gelukkig niet! Al loopt zoo iemand altijd gevaar het te worden, mede door het succes, dat ze oogsten met hun prachtig rapport: succes in de klasse, succes ook thuis en bij familie; met een knappen jongen (of meisje) geurt men graag!

Maar ook zonder dat ligt er een gevaar in mooie cijfers, die verkregen zijn ten koste van weinig inspanning.

C. T.

\*) Dit opstel is oorspronkelijk een referaat voor ouders van H. B. S.-leerlingen. De schrijver liet het op ons verzoek dezen vorm behouden.

beginnsel, dat een onderzoeker als Yahuda is toegedaan en dit bij de onder te noemen voorbeelden niet uit het oog te verliezen.

\*\*\*

We komen dan tot het tweede deel der inleiding, die Yahuda ter oriëntering geeft. Van de Jozef- en Exodusgeschiedenis wendt hij zich eerst naar dat gedeelte van den Pentateuch, dat zich met den zoogenaamden „oertijd” bezig houdt en van gebeurtenissen verhaalt, die in den vóór-Egyptischen tijd gedacht zijn of plaats hebben gevonden volgens den Pentateuch. Dit gedeelte bestaat uit de sagen van schepping, aartsvaders enz. Deze noemt Yahuda een stuk uit de „vóór-Egyptische periode in den Pentateuch”.

Ook hier onderzoekt hij, in overeenstemming met zijn milieu-theorie, eerst de elementen, die zijn „ingevloeid” uit het Babylonische milieu en de taalkundige verhouding tot het Assyrisch-Babylonisch. Vervolgens tracht hij de andere elementen, die niet Assyrisch-Babylonisch zijn, te doorvorschouwen, wat oorsprong en wezen betreft. Dan zal blijken, dat ook in deze sagen een groote hoeveelheid Egyptische elementen aangetroffen wordt, dat ook hier woorden voorkomen, die aan het Egyptisch zijn ontleend. Dat ook hier zinswendingen worden gevonden, die slechts uit het Egyptisch te verklaren zijn. Ja, Yahuda ziet zelfs

op een groot hont kalf, zelfs wel eens als een haas in Iskoniand.

Geen wonder, dat onder de menschen, die dit alles voor waar houden, ook 't geloof in voortekens bestaat: een akelig geschreeuw hebben allen op hun tijd wel gehoord en het beteekende altijd narigheid: als er een schaar op tafel wordt gesmeten, kun je er vast op aan, dat er binnenkort rouwgoed moet worden gemaakt; als je een zwarte spinnewebbe ziet of een vliegende eiber, wees dan gewaarschuwd. En zulke „veurloop”, dat men zijn eigen begrafenis ziet, dat men de brandklok hoort luiden, midden in den nacht, terwijl niemand anders het gehoord heeft, die veurloop „dij binnen der: dat komt sekuur oet ook en doar mekakiert nog gain hoar oan”. Men leze maar eens de „ge-tuigenissen”, die het boek vermeldt.

En dan zijn er eindelijk nog de vele kolken, die ten dezen hun rol spelen. Wees er maar zeker van, aan ieder van die diepe kolken, die bij Noordhorn en bij Nijziel, die bij Blijham en bij Rommelskerken, zit een geschiedenis vast, waarin de duivel de hoofdrol heeft gespeeld en waarvan een of andere onvoorzichtige of ongelovige voorbijganger het droevig slachtoffer is geworden.

Een tweede afdeeling vertelt van „Heksen en Spoken”. Er zijn heel wat heksen en vroeger waren er nog meer; „vrouger wipte 't van heksen 'thaille land deur”. Vooral in Spijk zaten ze en er waren heel kwade bij. Ze kunnen overal door: ze reizen door de lucht op „bezzemstokken”, ze trekken over 't water in „waskeboales” (waschtobben), roeiend met „kouribben” en ze beheksen menschen, vooral kinderen, maar ook dingen, als de eieren en de boter. 't Gevaarlijkst zijn ze als ze van gedaante veranderd zijn, als ze als kat of varken verschijnen, want dan herken je ze niet, als je te weinig routine hebt. Zie je er zoo een, geef dat varken of die kat een flinken schop of een duchtigen opstopper: morgen weet je dan wie de heks is geweest. Want dan zie je ze met een buil of een hinkend been gaan. Een heele rij van verhalen levert de onomstootelijke bewijzen der hekserij, zoodat het dwaasheid is er niet in te gelooven. Maar ze leeren ook, wat je er tegen doen moet. Om te beginnen: „moie nait te veul proaten en nooit gain noamen nuimen”. Dan is zilver een goed afweermiddel, want „zulver doar binnen ze haang veur”; ook 't begraven van een wasklap (handdoek) op 't punt, waar ze langs gaan, „'t sloan van van een kruusko”, e.d.

't Is nuttig, dat men deze dingen weet, want „der binnen minchen genog, dij joe 'n hail hult kwoad down kinnen; dij kinnen 't bloot allain mit ogen al wel down”.

\*\*\*

Wie eenig begrip heeft van folklore, begrijpt onmiddellijk de waarde van al deze, in tal van illustratieve verhalen bewaarde, voorstellingen. Ze zijn de geluigen van primitief volksgeloof en bewaren soms historische herinneringen, maar vooral ook, ze staan veelal tegen den achtergrond van gave menschenkennis, en geven een klaar inzicht in de echte volkspsiologie. En juist dit laatste maakt ze van zooveel belang voor de kennis omtrent menschen en hun streek. Samen vormen ze het materiaal, waaruit de folklorist het beeld van de verhoudingen en de levensgewoonten der menschen weet op te bouwen en dan is ieder trekje, ook het kleinste, belangrijk. Wanneer men deze beide eerste afdeelingen van het boek heeft doorgelezen, en de verhalen in hun zielkundigen achtergrond heeft begrepen, is men al een heel eind dichterbij gekomen bij de kennis van den Groninger geest.

\*\*\*

Maar er volgen er nog zes. En nu kunnen we die alle niet met dezelfde uitvoerigheid bespreken,

## POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHEISEN

Het boek van Yahuda. \*)

V.

Lijkt de in het vorige artikel gegevene voorbeelden hebben we het eerste deel van Yahuda's boek (d.w.z. eerste boek; later volgt nog een tweede) getracht duidelijk te maken. Nu hadden die voorbeelden alle betrekking op de geschiedenis van Jozef en Mozes. Daaraan immers kon Yahuda zijn milieu-theorie het duidelijkst toelichten. In zijn inleiding plaatste hij de stelling, dat die theorie slechts dan juist kon zijn, wanneer het Egyptische milieu juist in die gedeelten van den Pentateuch het duidelijkst doorschemerde, waarin verteld wordt van het samenleven van de Israëlieten met de Egyptenaren. Hij krijgt dan tot resultaat, dat het Egyptische milieu in de geschiedenis van Jozef en in de eerste hoofdstukken van Exodus inderdaad het duidelijkst wordt weerspiegeld en wel niets slechts in afzonderlijke woorden en uitdrukkingen, maar ook in het gebruik van geheele zinnen, formules, etc.

doch belangrijk zijn ze ieder voor zich en wie door de eerste is geïnteresseerd, zal ze zeker met genoegen ten einde toe lezen.

De derde is van historische aard, brengt overleveringen samen omtrent personen (b.v. den sagenheld Radboud) over diogen, (ontstaan van den Dollard, van hunnebedden), over burchten, torens, pompen, putten. Vooral uit den Franschen tijd en de kozakkenperiode dateeren vele verhalen, die en uit historisch en uit folkloristisch oogpunt van betekenis zijn.

De vierde afdeeling, aan de derde verwant, geeft kerkelijke overleveringen, verbonden aan plaatsen en kloosters. Ze spreken van den invloed, dien het Christendom heeft geoefend en zijn dikwijls de typische verbinding van taaiheidensche voorstellingen en daaroverheen gegroeide Christelijke denkbeelden.

De afdeelingen vijf, zes en zeven zijn weer geheel van folkloristische aard.

De vijfde brengt allerlei „noaloop”-verhalen, dat zijn geschiedenissen omtrent menschen, die na hun dood niet tot rust konden komen en nu noaloopen. Vaak is die noaloop 't gevolg van misdaad, maar dikwijls ook van gierigheid, hardvochtigheid, onbetrouwbaarheid, of ook van andermans schuld of nalatigheid. En altijd weer gevoelt men onder 't lezen den dieperen zin, de duidelijk-didactische en volks-paedagogische strekking, die er in ligt.

De zesde is een collectie „duivelverhalen”. De duivel, incarnatie als hij is van alle kwaad en ondeugd in het volksgeloof, is de auctor intellectuelis van alle slechtheid en onvermoeid daast hij rond onder de menschen, altijd precies wetend, waar hij zijn buit vinden moet. Maar ook hier weer — en het is andermaal de didactische waardij van deze verhalen — weet de volkswijsheid goeden raad, die dikwijls op geestige wijze in praktijk wordt gebracht.

Vooral ook belangrijk voor de kennis van het volkskarakter zijn de verhalen over volksfantazie uit de zevende en over volkshumor uit de achtste afdeeling.

We moeten ten dezen met eenvoudige vermelding volstaan, maar wie zich interesseert voor de opvattingen omtrent het ontstaan van plaatsnamen (Terminen, Feerwerd, Gaarwerd, Griepkerk e.d.), wie de legenden weten wil, aan allerlei punten verbonden, wie genieten wil van den echten, onverstoorden volkshumor, zoodat die onder elke omstandigheid onverstaanbaar naar boven borrelt, die zal misschien deze beide laatste afdeelingen nog het meest appreciëren.

„Groninger Volksverhalen” is niet een boek, om het in één ruk uit te lezen. 't Is geschikt, maar dan ook echt geschikt, om het van tijd tot tijd eens uit de boekenkast te nemen, als men een half uurtje over heeft, en dan enkele verhalen er uit te lezen. Het biedt ook uitnemende stof aan degenen, die het Groningsch dialect kennen, voor een voordracht. En voor liefhebbers van folkloristische lectuur is het een uitgezochte hors d'oeuvre van Groningsche specialite's, pikant en smakelijk, maar ook voedzaam. Want dat is de werkelijke betekenis van het boek: 't geeft inzicht in het Groningsche volkskarakter, 't verklaart Groningsche eigenaardigheden en plaatselijke gewoonten — het leert Groningen kennen. De automobilist moge op zijn kilometer-tocht het Groningsche land zien en van de pittoreske stadjes en dorpjes, van de bloeiende akkers en wijde luchten genieten — de lezer van dit boek raakt vertrouwd met de Groningsche menschen en hun gedachtenwereld. En hij kent ten slotte Groningen het best van de twee.

Hierbij blijft Yahuda echter niet staan. Ja, het grootste stuk van dit eerste boek of deel is al gewijd aan een ander stuk van den Pentateuch. Over de geschiedenis van Jozef en Mozes, dus over den z.g.n. Egyptischen tijd in den Pentateuch schrijft hij iets meer dan negentig bladzijden. Bijna honderd en negentig echter wijdt hij aan, wat hij noemt, de vóór-Egyptische periode in den Pentateuch: de sagen van den voortijd in Genesis.

Terloops zij opgemerkt, dat het woord „sagen” ons vreemd zal aandoen. Wij denken daarbij toch altijd aan geheele of gedeeltelijke onbetrouwbaarheid. Terwijl voor ons, Gereformeerden, de verhalen van schepping, val, zondvloed, aartsvaders e.a. werkelijke geschiedverhalen zijn. Yahuda staat hier dus duidelijk onder den invloed van Gunkel, wiens standpunt wij in het eerste artikel hebben vermeld. Evenals Gunkel acht hij niet alle trekken in de verhalen van Genesis betrouwbaar. Integendeel, door een minitieuze onderzoek, waarbij ook „sagen” van andere volken worden vergeleken, zal men moeten trachten te bereiken de historische kern. \*)

We loopen met deze opmerking niet vooruit op de in het volgende artikel te geven critiek op het boek van Yahuda, omdat deze kwestie in dit boek niet de hoofdzaak vormt. Alleen is het goed, reeds nu ons bewust te zijn van het geheel andere